

Presentation vid Akans seminarium om förebyggingsverktyget "Jeg spiller", Oslo, 31 maj, 2016

Spelrelaterad forskning i svenskt arbetsliv

(Spillerelaterte underslag i svensk arbeidsliv)

Per Binde, docent i socialantropologi

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR GLOBALA STUDIER

Studien

Mål: utforska spelrelaterad förskingring och liknande brott inom arbetslivet

Diskutera förebyggande åtgärder

Finansierad av Folkhälsomyndigheten

Ett år på deltid (2014/2015), explorativ pilotstudie

**Flera metoder
(mediestudie, intervjuer, litteraturöversikt)**

Tre artiklar på engelska (kommande)

Resultat från mediestudien

Svenska dagstidningar, 2009 - 2014

Antal fall	Yrke/bransch	Man/Kvinna/ Okänt kön	Medelvärde kronor	Medianvärde kronor	Medelvärde månader	Medianvärde månader
17	Ekonomiansvarig eller chef på myndighet, kommun eller företag (annat än butik och restaurang)	11/5/1	2 923 000	430 000	25	14
15	Kassör eller förtroendepost inom ideell förening (politiskt parti, välgörenhetsorganisation, fackförening, idrottsförening eller bostadsrättsförening)	7/8/0	874 000	473 000	32	36
13	Chef eller anställd i butik eller restaurang	9/2/2	702 000	115 000	14	8
6	Chef eller kundansvarig på bank	6/0/0	6 340 000	6 719 000	58	66
4	Övrigt (journalist, busschaufför, yrke/bransch ej angivet)	2/1/1	432 000	326 000	13	13
55	<i>Totalt</i>	<i>35/16/4</i>	<i>2 060 000</i>	<i>386 000</i>	<i>28</i>	<i>17</i>

Kvantitativa data från mediestudien: Antal fall inom olika kategorier av yrke/bransch, personens kön, medel- och medianvärde för storleken på de penningssummor som de ekonomiska oegentligheterna omfattat (avrundat till jämna tusental; 2 värden saknas) samt längd i månader på den tidsperiod som oegentligheterna pågick (11 värden saknas).

Typisk fallhistoria (svårt fall, alla faser)

Mediestudien & intervjuer

1. En "vanlig" och hederlig människa
2. Anställd sedan länge – en trotjänare höjd över varje misstanke
3. Gillar spel sedan länge eller börjar med en ny spelform
4. Får problem med spel (dolt); orsak: personlighetsfaktorer, beroendemekanismer, betingning, "feltankar" kring spel
5. Spelar bort sina egna pengar, tar ibland lån för att spela, kan ha desperat behov av pengar
6. Börjar på arbetsplatsen "låna" pengar till spel; hoppas på spelvinster som ska ställa allt tillrätta; betalar ibland tillbaka en del
7. Spelbolag lockar med bonusar och ger presenter till VIP-kunder
8. Stjäl mer och mer pengar på arbetsplatsen, det blir rutin
9. Ju större skam och skuld, desto svårare att berätta och söka hjälp
10. Får allt svårare att dölja olagligheterna, stressen är svår
11. Avslöjas och erkänner direkt; lättnad att allt är över; fullständig överraskning för andra
12. Avskedas, ibland polisanmäld och ställd inför rätta
13. I värsta fall: arbetslös, stora skulder, skadestånd till arbetsgivare, äktenskap havererar, fängelsevistelse, förlust av bostad, svårt att få nytt arbete

(Variationer: kriminell livsstil; annan brottslighet; upptäcks fort; döljer inte spelandet)

Fyra samverkande processer

1. Idén att mer spel ska lösa problemen genom stor spelvinst – vilket istället förvärrar problemen (cykliskt)
2. Ju mer spel, lögner och brott, desto större skam – vilket motiverar fortsatt döljande och skuggliv (cykliskt)
3. Använder spel som ångestdämpande medel – vilket i långa loppet leder till ännu mer ångest och ännu mer spel (cykliskt)
4. Rationalisering av förskingring som ”lån”, sedan ibland som offerlöst brott – ett moraliskt sönderfall

Den systemiska karaktären är påfallande. Den förvärrar ett spelproblem som inte nödvändigtvis skulle behövt få så allvarliga konsekvenser.

Förekomst

Baserat på intervjuade terapeuters och kamratstödjares uppskattningar

Runt 10% av hjälpsökande har förskingrat eller begått liknande brott på arbetsplatsen

(utländska studier: 22% - 37%)

Ungefär en tredjedel av hjälpsökande förskingrare har blivit polisanmälda

Förmodligen avslöjas minst några fall i veckan i Sverige

(svårbedömt)

Förebygga och hantera

alla former av spelrelaterade problem på arbetsplatsen

Skadeverkningar

Förskingring & stöld

Spelar på arbetstid

Frånvaro

Försämrad arbetsprestation

Förebygga och hantera

alla former av spelrelaterade problem på arbetsplatsen
litteraturgenomgång & intervjuer

Spel- och drogpolicy

Kunskap

Vaksamhet

Kontroll

Reagera

Rehabilitera

*Ungefär hälften av alla spelberoende personer har ett arbete,
många fler av dem med lindriga problem har arbete*

Förebygga och hantera (1)

alla former av spelrelaterade problem på arbetsplatsen

Spel- och drogpolicy

- Spel och droger i samma policy
- Regler
- Förklaring varför regler finns
- Konsekvenser av att inte följa reglerna
- Handlingsplan
- Ett levande dokument
- ALNA & AKAN-modellerna

Förebygga och hantera (2)

alla former av spelrelaterade problem på arbetsplatsen

Kunskap om spelberoende

- Förekomst
- Karaktär
- Stigma och skam
- Skadeverkningar för anställda och arbetsgivare

Förebygga och hantera (3)

alla former av spelrelaterade problem på arbetsplatsen

Vaksamhet

25-30 indikatorer, ändå ofta svårt att upptäcka

- **Spelintresserad**
(t.ex. arrangerar "spelbolag", pratar mycket om spel)
- **Tecken på spelproblem**
(t.ex. lånar pengar till "säkra" vad, pratar om att "nästan" ha vunnit storvinster)
- **Möjliga indikatorer på spelproblem**
(t.ex. presterar dåligt, pratar inte längre om sin fritid)
- **Tecken på ekonomiska problem**
(t.ex. ber om förskott på lönen, kronofogden begär införsel på lönen)
- **Möjliga indikationer på förskingring**
(t.ex. vill inte ta semester, återkommande små avvikelser i ekonomiska transaktioner)

Förebygga och hantera (4)

alla former av spelrelaterade problem på arbetsplatsen

Kontroll

- Spärra spelsiter i datorer
- Strikta ekonomiska rutiner
- Slumpvisa kontroller av ekonomiska transaktioner
- Stora företag: anonym tipstelefon

Förebygga och hantera (5)

alla former av spelrelaterade problem på arbetsplatsen

Reagera på skadligt spelande

- Handlingsplan
- Kollegor ofta de första som märker att något inte står rätt till
- Ledningen får inte vara rädd att ställa frågor
- Välövertänkt konfrontation av misstänkta förskingrare (självordsrisk)
- Brottspolicy

Förebygga och hantera (6)

alla former av spelrelaterade problem på arbetsplatsen

Rehabilitering och stöd

- Ändrade arbetsuppgifter
- Speciell uppsikt över anställda med spelproblem
- Krav på att gå i behandling
- Varning och nolltolerans efter allvarlig incident

Sammanfattningsvis, skadeverkningar för:

- Den spelberoende personen
- Närstående
- Arbetsgivaren
- Samhället i stort
- Skadorna av enskilda fall kan vara mycket stora och ihållande

Slutsats

Större kraft borde läggas på att förebygga spelrelaterade skador inom arbetslivet

Spelbolag borde vara mer proaktiva i sitt spelansvar

Arbetsplatsen är en lämplig arena för att förebygga spelproblem

Arbetsgivarens rehabiliteringsansvar borde klargöras i Sverige

The anthropology of gambling
www.ongambling.org

per.binde@gu.se